

kuchaytiruvchi ta'sir ko'rsatmadi¹²⁹. Bu natija AI xizmatlarini joriy etishda faqat texnologik jihatga emas, balki foydalanuvchi psixologiyasiga ham e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Yuqoridagi tahlillar asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Milliy turizm yagona platformasini qishloq hududlaridagi turizm subyektlarini ham qamrab olgan holda kengaytirish;
- Mobil OTA platformasida ma'lumot sifati, shaxsiylashtirilgan tavsiyalar va navigatsiya tizimini mustahkamlash;
- Katta ma'lumotlar tahlili tizimini joriy etishda foydalanuvchi tomonidan yaratilgan ma'lumotlar (onlayn sharhlar, so'rovlar)ni ham qamrab olish;
- Raqamli moliya vositalarini kichik va o'rta turistik korxonalariga ham joriy etish;

Xalqaro tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, turizm sohasida raqamlashtirish jarayonlari samarali amalga oshirish uchun bir nechta shartlar bajarilishi lozim. Mobil platformalarda ma'lumot sifati va shaxsiylashtirilgan xizmatlar ta'minlanishi, katta ma'lumotlar tahlili tizimida foydalanuvchi ma'lumotlari keng qo'llanilishi, AI innovatsiyalarida inson omillari inobatga olinishi, mintaqaviy tafovutlar hisobga olinishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

O'zbekistonda raqamli turizm sektorini rivojlantirish uchun mustahkam huquqiy zamin yaratilgan. Xalqaro ilmiy tajribani maqsadli tatbiq etish O'zbekistonni mintaqaviy raqamli turizm markaziga aylantirish imkonini beradi. Biroq buning uchun faqat infratuzilmaga emas, balki xizmat sifati, foydalanuvchi tajribasi va barqarorlik tamoyillariga ham izchil e'tibor qaratish zarur

Moxigul PULATOVA,
Toshkent davlat iqtisodiyot universitki tayanch doktoranti

O'ZBEKISTONDA TURIZM RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda turizm raqobatbardoshligini oshirishning iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi ahamiyati tadqiq etilgan. Turizm infratuzilmasini takomillashtirish, xizmatlar sifatini oshirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish orqali mamlakatning xalqaro turistik bozordagi raqobat mavqeini mustahkamlash imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, turizm raqobatbardoshligining investitsiyalar jalb etish, eksport tushumlarini ko'paytirish, bandlikni ta'minlash va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdagi o'rni asoslangan.

Kalit so'zlar: turizm raqobatbardoshligi, iqtisodiy o'sish, turistik xizmatlar, turizm infratuzilmasi, turistik mahsulot, investitsiyalar, eksport tushumlari, bandlik, raqamli texnologiyalar, O'zbekiston iqtisodiyoti.

Аннотация. В данной статье рассматривается важность повышения

¹²⁹ Ku E.C.S., Chen C.D. (2024). Artificial intelligence innovation of tourism businesses: From satisfied tourists to continued service usage intention. International Journal of Information Management, 76, 102757. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2024.102757>

конкурентоспособности туризма в Узбекистане для обеспечения экономического роста. Подчеркиваются возможности укрепления конкурентных позиций страны на международном туристическом рынке за счет улучшения туристической инфраструктуры, повышения качества услуг, внедрения цифровых технологий и диверсификации туристических продуктов. Также обосновывается роль конкурентоспособности туризма в привлечении инвестиций, увеличении экспортных доходов, обеспечении занятости и стимулировании экономического роста.

Ключевые слова: конкурентоспособность туризма, экономический рост, туристические услуги, туристическая инфраструктура, туристические продукты, инвестиции, экспортные доходы, занятость, цифровые технологии, экономика Узбекистана.

Abstract. This article examines the importance of increasing the competitiveness of tourism in Uzbekistan in ensuring economic growth. It highlights the opportunities for strengthening the country's competitive position in the international tourism market by improving tourism infrastructure, improving the quality of services, introducing digital technologies, and diversifying tourism products. It also substantiates the role of tourism competitiveness in attracting investments, increasing export revenues, ensuring employment, and stimulating economic growth.

Keywords: tourism competitiveness, economic growth, tourism services, tourism infrastructure, tourism products, investments, export earnings, employment, digital technologies, economy of Uzbekistan.

O‘zbekistonda turizm raqobatbardoshligi tarkibiy, iqtisodiy, institutsional, inson va marketing bilan bog‘liq omillarning murakkab kombinatsiyasi bilan shakllanadi. Ushbu determinantlar mamlakatning sayyohlarni jalb qilish, yuqori sifatli xizmatlar ko‘rsatish va global turizm bozorida barqaror mavqegini saqlab qolish qobiliyatiga ta‘sir qiladi.

Turizm raqobatbardoshligi turizmning iqtisodiy o‘shishga qo‘shgan hissasi ko‘lami va barqarorligini aniqlashda muhim rol o‘ynaydi. Raqobatbardoshroq turizm sektori ko‘proq sayyohlar oqimini jalb qiladi, xarajatlarni oshiradi, investitsiya jozibadorligini oshiradi va iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan aloqalarni mustahkamlaydi. Natijada, turizm raqobatbardoshligi O‘zbekistonda milliy va mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishning asosiy omili bo‘lib qoladi.

Turizm raqobatbardoshligi YaIMga qo‘shgan hissasi orqali iqtisodiy o‘shishning muhim omili hisoblanadi. Raqobatbardoshroq turizm sektori ko‘proq tashrif buyuruvchilarni jalb qilish, ularning qolish muddatini uzaytirish va jon boshiga xarajatlarni oshirish orqali daromadlarni oshiradi. Ushbu turizm daromadlari milliy va mintaqaviy iqtisodiy ishlab chiqarishga bevosita hissa qo‘shadi va turizm bilan bog‘liq korxonalarining kengayishini qo‘llab-quvvatlaydi.

Xalqaro turizm shuningdek, to‘lov balansini mustahkamlaydigan, valyuta barqarorligini yaxshilaydigan va umumiy iqtisodiy barqarorlikni oshiradigan valyuta tushumlarini yaratadi. Bundan tashqari, turizm raqobatbardoshligi qishloq xo‘jaligi va sanoat kabi an‘anaviy sohalarga bog‘liqlikni kamaytirish orqali iqtisodiy diversifikatsiyani rag‘batlantiradi. O‘zbekistonda turizm tobora ko‘proq mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishni yanada muvozanatli va bardoshli qo‘llab-quvvatlovchi strategik soha sifatida qaralmoqda.

Raqobatbardosh sayyohlik yo‘nalishlari mehmonxonalar, restoranlar, sayyohlik agentliklari, transport xizmatlari, madaniyat muassasalari va ko‘ngilochar

obyektlarda to'g'ridan-to'g'ri ish bilan ta'minlash uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Raqobatbardoshlik ortib borayotgani sayyohlik xizmatlariga talab ortib bormoqda, bu esa ish o'rinlari yaratilishining kengayishiga va mahalliy aholining daromad olish imkoniyatlarining yaxshilanishiga olib keladi.

To'g'ridan-to'g'ri bandlikdan tashqari, turizm raqobatbardoshligi qishloq xo'jaligi, qurilish, ishlab chiqarish va chakana savdo kabi qo'llab-quvvatlovchi tarmoqlarda bilvosita bandlikni rag'batlantiradi. Bu tarmoqlar turizm korxonalariga tovar va xizmatlar yetkazib beradi va shu bilan butun iqtisodiyot bo'ylab bandlik imkoniyatlarini kengaytiradi.

Turizmning raqobatbardoshligi mahalliy tadbirkorlik faolligini rag'batlantirish, infratuzilmani yaxshilash va uy xo'jaliklari daromadlarini oshirish orqali mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishga sezilarli hissa qo'shadi. Raqobatbardosh turizm sektori mehmondo'stlik, hunarmandchilik, transport, umumiy ovqatlanish va madaniy xizmatlar sohalarida kichik va o'rta korxonalarining (KO'B) o'sishini qo'llab-quvvatlaydi, bu esa turistik daromadlarni mahalliy jamoalar o'rtasida taqsimlashga va mintaqalar iqtisodiyotini mustahkamlashga yordam beradi.

Shuningdek, u yo'llar, aeroportlar, kommunal xizmatlar va aloqa tizimlari kabi infratuzilmani yaxshilashga yordam beradi, bu esa turistlar uchun qulaylik va aholining hayot sifatini yaxshilaydi va mintaqaviy investitsiya jozibadorligini oshiradi. Bundan tashqari, turizmning yuqori raqobatbardoshligi mintaqaviy daromadlarning oshishiga, biznes daromadlari, uy xo'jaliklarining daromadlari, turmush darajasi va umumiy iqtisodiy barqarorlikka olib keladi.

Raqobatbardosh turizm yo'nalishlari transport, mehmondo'stlik, savdo, qishloq xo'jaligi va ishlab chiqarish sohalarida yuqori darajadagi talabni keltirib chiqaradi. Turistik xarajatlar ushbu sohalar orqali aylanib, iqtisodiy faoliyatning ketma-ket bosqichlarini yaratadi va turizmning iqtisodiyotga umumiy ta'sirini kuchaytiradi.

Turizmning kengayishi mahalliy ta'minot zanjirlarini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydigan kichik va o'rta biznes uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Turizm raqobatbardoshligi yaxshilanishi bilan kichik va o'rta biznes tovarlar va xizmatlarga talabning ortishidan foyda ko'radi, bu esa biznesni kengaytirish, innovatsiyalar va ish o'rinlarini yaratishga olib keladi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, turizm raqobatbardoshligi nafaqat tabiiy va madaniy resurslarga, balki boshqaruv sifati, infratuzilma, marketing, inson kapitali va strategik rejalashtirishga ham bog'liq. Yetakchi yo'nalishlar maqsadli siyosat va uzoq muddatli investitsiyalar turizmni iqtisodiy o'sishning asosiy omili sifatida qanday o'zgartirishi mumkinligini ko'rsatadi va bu O'zbekiston uchun muhim saboqlarni taqdim etadi.

Turkiya infratuzilmani rivojlantirish, hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlash va diversifikatsiyalangan turizm mahsulotlarini (madaniy, tibbiy, diniy va qirg'oqbo'yi) birlashtirgan integratsiyalashgan turizm strategiyalari orqali kuchli raqobatbardoshlikka erishdi, bu esa mavsumiylikni kamaytirishga va yil davomida talabni oshirishga yordam beradi.

Birlashgan Arab Amirliklari global brending, hashamatli turizmni rivojlantirish, keng ko'lamlı infratuzilma va innovatsiyalar, ayniqsa Dubay kabi shaharlarda turizmning tez o'sishini namoyish etadi, bu xalqaro miqyosda ko'rinish va yuqori

qiyimatli turizm segmentlarining muhimligini ta'kidlaydi.

Malayziya madaniy xilma-xillik, ekoturizm, inson kapitaliga investitsiyalar va jamoatchilik ishtirokini birlashtirish orqali barqaror turizmni rivojlantirishni namoyish etadi, bu esa barqarorlik uzoq muddatli raqobatbardoshlikni oshirishini ko'rsatadi.

Ispaniya diversifikatsiyalangan mahsulotlar, kuchli infratuzilma, samarali transport tizimlari va mintaqaviy ixtisoslashuvga asoslangan yetuk turizm iqtisodiyotini ifodalaydi, markazlashtirilmagan turizmni rivojlantirish modellarining muhimligini ta'kidlaydi.

Umuman olganda, ushbu xalqaro holatlar O'zbekistonning turizm raqobatbardoshligini oshirish uchun integratsiyalashgan boshqaruv, diversifikatsiyalangan turizm mahsulotlari, kuchli branding, barqaror rivojlanish yondashuvlari va muvozanatli mintaqaviy strategiyalar talab qilinishini ko'rsatadi.

Xalqaro ilg'or tajribalar tahlili turizm raqobatbardoshligini va iqtisodiy ta'sirini oshirish uchun O'zbekiston kontekstiga moslashtirilishi mumkin bo'lgan bir nechta siyosat yo'nalishlarini ta'kidlaydi.

Birinchi, O'zbekiston Turkiya va Ispaniyada amalga oshirilganlarga o'xshash integratsiyalashgan turizmni rivojlantirish strategiyalarini qabul qilishdan foyda ko'rishi mumkin. Bunga milliy va mintaqaviy hokimiyatlar o'rtasida muvofiqlashtirilgan rejalashtirish, turizm infratuzilmasiga investitsiyalarni ko'paytirish va davlat-xususiy sheriklikni kuchaytirish kiradi.

Ikkinchi, BAA modeli global branding va xalqaro marketingning muhimligini namoyish etadi. O'zbekiston kuchli milliy turizm brendini rivojlantirish, flagman yo'nalishlarni targ'ib qilish va xalqaro turizm bozorlarida ishtirokni kengaytirish orqali global ko'rinishini oshirishi mumkin.

Uchinchi, Malayziya tajribasi barqaror turizmni rivojlantirishning muhimligini ta'kidlaydi. O'zbekiston uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ta'minlash va meros obyektlarining haddan tashqari tijoratlashtirilishining oldini olish uchun atrof-muhitni muhofaza qilish va madaniy merosni saqlashni o'zining turizm strategiyalariga integratsiya qilishi mumkin.

O'zbekiston turizm sektorining raqobatbardoshligini oshirish uchun tarkibiy, institutsional, iqtisodiy va inson kapitali cheklovlarini hal qiluvchi keng qamrovli va integratsiyalashgan siyosat yondashuvi talab etiladi. Quyidagi tavsiyalar sektorning umumiy faoliyatini va uning barqaror iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasini kuchaytirishga qaratilgan strategik, iqtisodiy, institutsional, marketing va inson kapitali choralari bo'lingan.

Turizm raqobatbardoshligini oshirish turizm mahsulotlarini diversifikatsiya qilishni, yangi yo'nalishlarni rivojlantirishni va barqarorlikni targ'ib qilishni talab qiladi. Ziyorat, eko-, sarguzasht, gastronomiya va tibbiy turizmni o'z ichiga olgan an'anaviy madaniy va tarixiy takliflardan tashqari turizmni kengaytirish kengroq tashrif buyuruvchilar bazasini jalb qilishi va mavsumiylikni kamaytirishi, yil davomida barqarorroq talabni ta'minlashi mumkin.

Samarqand, Buxoro, Xiva va Toshkent kabi rivojlanayotgan turizm mintaqalarini rivojlantirib, mintaqaviy rivojlanishni muvozanatli qo'llab-quvvatlaydi, yirik sayyohlik markazlariga bosimni kamaytiradi va umumiy turizm tizimini

mustahkamlaydi.

Merosni saqlash, atrof-muhitni muhofaza qilish va mahalliy jamoatchilikni jalb qilish kabi barqaror turizm amaliyotlari uzoq muddatli raqobatbardoshlikni saqlab qolish uchun juda muhimdir. Ushbu choralar turizm obro'sini yaxshilaydi va turizmning o'sishi madaniy yoki tabiiy resurslarga putur yetkazmasligini ta'minlaydi.

O'zbekiston infratuzilmani takomillashtirish, siyosat islohotlari va xalqaro miqyosda tobora o'sib borayotgan e'tirof orqali turizm sohasida sezilarli yutuqlarga erishdi. Mamlakat o'zining boy tarixiy va madaniy merosi, Buyuk Ipak yo'lida joylashishi va ziyorat turizmi kabi kuchli afzalliklardan foydalanadi. Biroq, infratuzilmaning notekis rivojlanishi, xizmat ko'rsatish sifatining nomuvofiqligi, cheklangan xalqaro marketing va inson kapitali tafovutlari kabi muammolar hali ham mavjud.

Tadqiqot turizm raqobatbardoshligi va iqtisodiy o'sish o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlikni tasdiqlaydi, chunki u sayyohlar kelishini, valyuta tushumlarini, bandlikni va tarmoqlararo aloqalarni oshiradi. Natijada, turizm YaIM o'sishiga, mintaqaviy rivojlanishga va iqtisodiy diversifikatsiyaga sezilarli hissa qo'shadi.

Siyosatning asosiy ustuvor yo'nalishlari transport va turizm infratuzilmasini takomillashtirish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish uchun ta'lim va treninglarni kuchaytirish, global branding va marketingni mustahkamlash hamda turizm bilan bog'liq sohalarda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi. Mintaqaviy tafovutlarni kamaytirish va davlat va xususiy manfaatdor tomonlar o'rtasidagi muvofiqlashtirishni yaxshilash ham muhimdir.

Uzoq muddatli barqarorlik uchun O'zbekiston iqtisodiy o'sishni atrof-muhit va madaniy muhofaza qilish bilan muvozanatlashtiruvchi strategik yondashuvni qo'llashi kerak. Turizm mahsulotlarini diversifikatsiya qilish, raqamli xizmatlarni kengaytirish, barqaror amaliyotlarni ilgari surish va integratsiyalashgan turizm klasterlarini rivojlantirish raqobatbardoshlikni yanada kuchaytiradi. Institutsional islohotlar va innovatsiyalar turizmning iqtisodiy rivojlanishning barqaror harakatlantiruvchi kuchi bo'lib qolishini ta'minlaydi. Xulosa qilib aytganda, turizm raqobatbardoshligi O'zbekiston iqtisodiy kelajagining muhim omilidir va maqsadli islohotlar uning barqaror o'sish dvigateli sifatidagi rolini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

*Dilnoza XOSHIKOVA, magistrant,
Ilmiy rahbar: Gulnora GULYAMOVA,
O'zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi dotsenti, i.f.n.*

TURIZM BIZNESIDA IJTIMOYIY TARMOQLARDAN FOYDALANISH

Annotatsiya. Maqolada turizmni rivojlantirishda ijtimoiy medianing ahamiyati masalalari ko'rib chiqilgan. Ijtimoiy media, ya'ni ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilar uchun o'zaro muloqot, axborot almashish, kontent yaratib bir zumda kerakli auditoriyaga tarqatish imkonini keng taqdim etuvchi vosita ekanligi qayd etilgan. Ijtimoiy medianing turizm rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy media, axborot almashish vositalari, interaktivlik, shaxsiylashtirish,